

ANDRÉ LAVRILLIER – APORTUL LA MEDALISTICA ROMÂNEASCĂ

Mihai Petru Georgescu

*„Nu-mi știam decât una,
dar aveam două patrii:
Țara mea, Franța,
și apoi România”¹*

Nume sonore ale medalisticii europene de sfârșit de secol XIX și început de secol XX au immortalizat personalități ale culturii și istoriei românești în efigii de excepție. Aportul creatorilor francezi în domeniu a fost unul pe măsură, dacă ar fi să ne rezumăm doar la plachetele Emanuel Bibescu (1891), Elena și Ana Brâncoveanu (Anna de Noailles) (1892) și principesa Elena Bibescu (1893), toate realizate de către Jules-Clément Chaplain² (1839 - 1909). Începutul sec. XX stă sub semnul inconfundabil al artistului André Lavrillier (Paris, 7 mai 1885 – Paris, 1958).

Fig. 1

Descendent al unei veritabile dinastii de artiști, atât tatăl Charles Lavrillier (1862 - 1910), cât și fratele său Gaston (1890 - 1969) aducându-și contribuția în domeniul medalisticii. Studiile începute sub îndrumările tatălui au fost continuate cu

1. Versurile aparțin medicului maior clasa ^aII^a, Gabriel Adin - alsacian, chirurg (intern al Spitalului din Versailles), venit în România la cererea sa unde a solicitat să fie trimis pe front la un spital de contagioși; a înființat spitalul model de la Onești – a murit de tifos la 7 mai 1917, la 33 de ani.

2. Monumentul generalului Ion Emanuel Florescu (1895), amplasat inițial în Grădina Episcopiei (Ateneului Român), actualmente în incinta Muzeului Militar Național, este tot creația sa.

J.C. Chaplain apoi în atelierul lui Antoine Bourdelle. Activitatea lui A. Lavrillier va fi încununată în 1911 cu al doilea *Premiu al Romei*, iar în 1914 obține *Marele Premiu al Romei* în arta gravării medaliei; Diploma de Onoare a *Expoziției Internaționale* din 1937. Expune atât în Europa cât și în America. Este numit membru al juriului Școlii Naționale Superioare *Beaux-Arts* și al *Premiului Romei*; i se conferă medalia de Onoare a Salonului Artiștilor Francezi, precum și titlul de Cavaler al Legiunii de Onoare. În domeniul numismaticii este autorul celebrei piese de **5 franci** (cu circulație între 1933 - 1962), a celei de **un penny** cu efigia regelui Georges V precum și a monedelor de **10 lei/ 20 lei**³ (1930), respectiv **100 lei**⁴ (1932).

Mai puțin cunoscută este activitatea lui A. Lavrillier desfășurată în România în timpul Primului Război Mondial, legată de Misiunea militară franceză condusă de generalul Berthelot (3/16 oct. 1916 – dec. 1918), continuată până în 1919.

Prezentăm mai jos șase plachete turnate în bronz, semnate *A. Lavrillier* și datate 1918, 1919 cu specificarea *Lassy*.

1. Generalul Henri Mathias Berthelot (1861 – 1931), șef al Misiunii militare franceze în România (1916 - 1918), inspector general în armata română (nov. 1916), comandant al armatelor 5 și de „Dunăre” (1918).

Plachetă unifacies, profil stânga, cu inscripția circulară stânga: *General – Berthelot* în relief, lateral dreapta incizat vertical: *Roumanie* și orizontal (7 rânduri): *1916/1917/1918/Lavrillier/André/Lassy/1918*, bronz, 147 mm.

Generalul Radu D. Rosetti face portretul camaradului de arme: „...Era înzestrat cu o memorie fenomenală și cu o judecată rece. Muncitor, era de o meticulozitate deosebită și cerea precizie în toate”. „Din prima zi - nota Berthelot – m-am convins că trebuie să acționez repede. Trebuie să oprim peste tot ideea de retragere, să apărăm cu înverșunare, chiar pe frontieră, pământul național”.

La 25 oct./8 nov. 1918, alături de Regele Ferdinand I și Regina Maria, generalul Berthelot participă la intrarea armatei victorioase în București. Parlamentul României l-a decorat pe generalul H. M. Berthelot, ca recunoaștere a meritelor sale

Fig. 2

3. matrițe identice, efigie Carol II spre stânga, Φ 23 mm, 5 g –valoare nominală 10 lei, respectiv Φ 27 mm, 7,5 g – valoarea 20 lei; ambele aliaj cupru-nichel-zinc, Monetăria Heaton-Londra

4. efigie Carol II spre dreapta, argint 750 ‰, Φ 31 mm, 14 g, Monetăria Paris

deosebite și l-a declarat cetățean de onoare al României (membru de onoare al Academiei Române – 5 iun. 1926).

2. Saint-Aulaire, Félix Charles conte de Béapoil (1866 - 1954), ministrul Franței la București (1916 – ian. 1920).

Plachetă unifacies, profil stânga, cu inscripția în relief circular stânga: *Comte de Saint-Aulaire* continuată și dreapta: *Ministre de France*; orizontal, incizat pe două rânduri: *Iassy/1918*, bronz, 140 mm.

În 1930, cu prilejul sărbătoririi contelui de Saint-Aulaire, I.G. Duca rememorează într-un articol: „...În clipele tragice de la Iași, domnul de Saint-Aulaire nu numai a înțeles, dar a simțit splendoarea morală, dreptatea adâncă a acestei mari drame istorice, și din acel moment a pus tot sufletul său în slujba idealului nostru național, cu acel elan și cu acea generozitate care au așezat Franța în fruntea tuturor marilor curente ale omenirii”; la 5 iunie i se conferă titlul de cetățean de onoare al Iașului (membru de onoare al Academiei Române – 28 mai 1929).

Fig. 3

3. Maria Ventura (1886 - 1954), actriță, societară a Comediei Franceze.

Plachetă unifacies, profil stânga; dreapta jos incizat circular *A. Lavrillier* și reliefat orizontal, pe două rânduri: *Iassy/1918*; stânga jos incizat, pe două rânduri: *Fab. Unirea/Iassi*, bronz, 200 mm (singura medalie unde se specifică numele turnătoriei).

Actrița, în timpul războiului, a condus un spital francez la Iași; într-o cronică teatrală din acea perioadă îi regăsim portretul: „Fiindcă nimeni nu știe cât a muncit Marioara Ventura la spitalul acela, care era al ei; luni întregi nu s-a odihnit nici câteva ceasuri, nu s-a dat înapoi de la îndeletnicirile cele mai umile și mai respingătoare, pansând răniții, spălând

Fig. 4

Fig. 5

rănilile cu mâinile ei de Giocondă, păstrând în colțul gurii zâmbetul acela chinuit, trist și sfâșietor de dulce, care licărea în nopțile lungi de iarnă, străjuite de un opaiț, în sălile străbătute de sughițuri de agonie, ca un crin miraculos”.

4. Portretul domnișoarei B.⁵

Plachetă unifacies, profil dreapta; dreapta jos incizat circular: *A. Lavrillier* și stânga jos orizontal, pe două rânduri: *Iassy/1918*, bronz, 110 mm.

5. Prof.dr.Ion I. Cantacuzino

(1863–1934), medic și bacteriolog. Plachetă unifacies, profil stânga; dreapta sus incizat circular *A. Lavrillier* și orizontal, pe două rânduri: *Iassy/1918*, bronz, 150 mm.

În perioada 1917–1918 Profesorul este numit în funcția de șef al Directoratului Sănătății Publice, Civile și Militare, devenind „medicul curant al întregii națiuni române” (Iuliu Hațieganu). Medicii militari francezi din Misiunea medicală îl asemuiau Mareșalului Joffre: „Cu statura sa robustă, cu chipul calm, Cantacuzino dădea impresia seninătății unei forțe sigure de ea însăși și a unei inteligențe receptive la toate lucrurile vieții”. Își încheie misiunea în iunie 1918, nu înainte de a i se înmâna, de către ambasadorul Franței Crucea de Comandor al Legiunii de Onoare.

6. Prof. dr. Francisc Iosif Rainer (1874 – 1944), medic și antropolog.

Plachetă unifacies, profil dreapta; stânga jos orizontal incizat pe trei rânduri: *Pr. Rainer/Iassy/1919*; dreapta jos incizat circular: *A. Lavrillier*, bronz, 150 mm.

Dacă *Jurnale*-le prof. Rainer nu fac referire la întâlnirea acestuia cu sculptorul, în *File de Jurnal* ale soției sale, dr.

Fig. 6

5. Din fam. Brătianu – identificată de prof. Simion Luca

Fig. 7

de economie. ...”

Mai jos M.T. Rainer transcrie un fragment din scrisoarea adresată soțului la Iași:

„...În același timp îți fac cunoscut că Lavrillier a expus medalia matala la Expoziția de la Ateneul Român, medalie pe care o adusese de la 6 martie.”

Însemnările se încheie cu următoarea frază:

„El a expus „*creux*”- ul medaliei în ghips și a fost găsit de toți admirabilă.”

Cu ocazia expoziției din martie – aprilie 1919 de la Ateneul Român, artistul expune și alte lucrări pe lângă cele prezentate mai sus: portretul **Principesei Ileana**, al **doamnelor dr. Vignal și A. Gr.** O creație aparte o reprezintă medalia omagială a **locotent-colonelului J.W.Boyle**⁷ a cărei revers (singura din serie care are și revers) reprezintă o corabie - corabia salvatoare - cu pânzele umflate.

În perioada interbelică André Lavrillier continuă realizarea unor medalii cu subiecte românești (executate la Monetăria Parisului):

➤ 1920 - placheta **Robert de Flers - de la part de ses amis roumains**⁸ (bronz, 75 x 68 mm)

➤ 1928 -medalia **General doctor Carol Davila - Centenar**⁹ (bronz, 80 mm)

➤ 1930 - medalia **Contelui de Saint –Aulaire - din partea prietenilor români**

6. E. Van Saanen – medalist belgian, colaborator al lui A. Lavrillier

7. Joe W. Boyle – ofițer canadian care a salvat și a readus în țară parlamentari și cetățeni români refugiați la Odessa și sechestrați de bolșevici

8. Flers, Robert de (1872 - 1927) autor dramatic și ziarist francez; însărcinat cu Afaceri al Franței la București (1916)

9. Un exemplar se află în expoziția de bază a Muzeului Municipiului București – *Palatul Sufu*

(bronz, 80 mm)

➤1930 -placheta *Aviatorului Lallouette* - din partea camarazilor români (în colaborare cu E. Van Saanen, bronz, 100 x 77 mm)

➤1930 – medalia *Centenarul renașterii infanteriei române* (a. bronz argintat, 80 mm; b. bronz, 50 mm)

➤1933 – plachetă unifacies *Profesor doctor Ion Cantacuzino* (bronz, 85 x 78 mm; reluarea portretului din - 1918)

➤1937 – medalia *Pavilionul României la Expoziția Universală de la Paris* (bronz, 80 mm)

➤1939 – medalia *Profesor doctor Alexandru Slătineanu* (bronz, 80 mm)

➤1945 – medalia *Profesor doctor Constantin Levaditi* (bronz, 80 mm)

Menționăm și o altă lucrare:

➤1934 – medalia *Alexandru I - rege al Iugoslaviei*¹⁰ (bronz, 63 mm)

În anul 1924 André Lavrillier se căsătorește¹¹ cu Margareta Cosăceanu (București, 1893 – Paris, 1980) pe care o cunoscuse la Roma unde era bursieră la Academia de Arte Frumoase. Sculptorița își continuă studiile în atelierul lui Constantin Brâncuși și Antoine Bourdelle. De-a lungul carierei artista va realiza și câteva medalii: în memoria lui George Enescu¹² – 1955, la ale cărei concerte private a participat constant (monumentul artistului amplasat în fața Conservatorului din Paris este tot creația ei), a Annei de Noailles, precum și aversul medaliei – 1973 - la comemorarea a 25 de ani de la moartea soțului (pe revers reluată **placheta dedicată lui Charles Lavrillier** de fiul său André - 1911) (fig. 1).

Ne exprimăm recunoștința celor ce ne-au împărtășit, de-a lungul timpului, pasiunea pentru creația medalistului - André Lavrillier: istoric George Potra, profesor Dulciu Morărescu, profesor Simion Iuca, arhitect Dragoș Morărescu și colecționarilor George Buzdugan jr., Ion Ștefan și Ioan Buză.

Sursa imaginilor: fig.1 – <http://www.yafros.com/>; fig. 2,3 – Katiușa Pârvan, 2004; fig. 4, 5, 6 – col. noastră; fig. 7 – *L'oeuvre scientifique de Fr. J. Rainer*, vol. IV, 1947.

10. Căsătorit cu principesa Maria (Marioara) a României; a fost asasinat în 1934 la Marsilia împreună cu ministrul francez de externe Louis Barthou

11. Dintre cei trei copii ai soților Lavrillier, Nadia (1933 - 1957) a urmat pictura, iar Carol-Marc va deveni un renumit fotograf – gândul acestuia de a dona Statului român din lucrările părinților nu s-a materializat.

12. Intenția autorităților române (1951) de a-l determina pe muzician prin intermediul familiei Lavrillier de a reveni în țară a eșuat.

RESUME

André Lavrillier – un personnage du premier rang de la médaille française de la première moitié du vingtième siècle, fût active en Roumanie pendant la première guerre mondiale, ayant participé à la Mission militaire Française du Général Berthelot. Il eût ainsi l'occasion d'immortaliser des effigies de personnalités roumaines ayant contribué à l'accomplissement de l'idéal national. Des sujets d'inspiration roumaine sont a toruver parmi ses créations ultérieures. Sa femme, Marguerite Cossaceanu (née à Bucarest), sculpteur, a aussi abordé la medaillistique.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română, 1947. *L'oeuvre scientifique de Fr. J. Rainer*, vol. IV. Edit. Monitorul Oficial, București.
2. Buzdugan George, Gh. Niculiță, 1971. *Medalii și plachete românești*. Edit. Științifică, București
3. Calafeteanu Ion, 2005. *Scrisori către tovarășa Ana*. Edit. Univers Enciclopedic, București.
4. Dracopol Lucia, 1933. *Un ceas cu medailistul Lavrillier*. Ilustrațiunea română, 25 oct., București
5. Dumas Felicia, O. Dumas, 2009. *La France et Iași – 600 ans d'une histoire d'amour*. Casa editorială Demiurg, Iași.
6. Manole Gh. Mircea (coordonator), 1995. *Catalog numismatic. Moneda metalică – 1867 – 1994. România*. Edit. S.C. Zimbrul Carpatin S.R.L., București.
7. Maria, Regina României, f.a. *Povestea vieții mele*, vol.III. Edit. Adevărul S.A., București.
8. Massoff Ioan, Ghe. Nenișor, 1966. *Maria Ventura*. Edit. Tineretului, București.
9. Moșil Constantin, 1919. *Expoziția de medalii a domnului Lavrillier*. BSNR XIV, pp: 34 – 35, București
10. Monnaie de Paris. *Catalogue général illustré des éditions*, no. 3. Paris
11. Morărescu Dulciu, 1991. *Omeni de cultură români în arta medaliei – Dicționar*. Edit. *Exclusiv Publicitate*, București.
12. Morărescu Dulciu, 2010. *Interferențe artistică dintre România și universalitate – Album*. Ediție proprie, București
13. Pârvan Katiușa, Mariana Neaguțu, 2004. *Aspecte ale colaborării româno-franceze în primul război mondial reflectate în medalii și plachete*. Muzeul Național, vol. XVI, București, pp: 309 – 337 + 6 plș.
14. Platon Gheorghe (coordonator), 2003. *Istoria Românilor de la Independență la*

- Marea Unire (1878 – 1918)*, vol. VII, tom II. Edit. Enciclopedică, București.
- 15.Popa Corneliu, 1996. *Medalia unui mare savant român*. BSNR, LXXXVI – LXXXVII, pp: 265 – 266, București.
- 16.Preda Dumitru, N. Moghior, T. Velter, 1997. *Berthelot și Romania*. Edit. Univers Enciclopedic, București
- 17.Rainer Fr. I., 1979. *Jurnale*. Edit. Eminescu, București.
- 18.Rainer Trancu Marta, 1982. *File de jurnal*. Edit. Eminescu, București.
- 19.Rusu Dorina, 1999. *Membrii Academiei Române 1866 – 1999 – Dicționar*. Edit. Acad. Române, București
- 20.Saint-Aulaire, Conte de..., 2003. *Confesiunile unui bătrîn diplomat*. Edit. Humanitas, București
- 21.Tăutu Petre, 1965. *Ion Cantacuzino*. Edit. Tineretului, București.
- 22.Torrey Glenn E., 1987. *General Henri Berthelot and Romania. Mémoires et Correspondance 1916 – 1919*. East European Monographs, No. CCXIX, New York.
- 23.Vida Mariana, 2006. *O elevă a lui Bourdelle: Margareta Cosăceanu – Lavrillier*. Observator Cultural, nr. 60 – 61, București, pp. 28.
- 24.Zeletin C.D., 2008. *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă: cronică*. Edit. Vitruviu, București.